

КООПЕРАЦІЯ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СКОТАРСТВА В ГОСПОДАРСТВАХ НАСЕЛЕННЯ ЖИТОМИРЩИНИ

О. Д. Ковальчук, к. е. н., доцент

Житомирський національний агроєкологічний університет

Досліджено стан скотарства на Житомирщині в контексті розвитку кооперації як важливого заходу з підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських товаровиробників та їх соціальної захищеності.

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку аграрного сектору економіки України змушують знаходити в кожній галузі такі форми господарювання, які б сприяли виживанню в умовах гострої конкуренції. На сьогоднішній день спостерігаються позитивні тенденції щодо виробництва зернових, олійних та інших культур. Однак, ситуація з виробництвом молоко- та м'ясопродуктів потребує невідкладних і, разом з тим, радикальних організаційних, технологічних та фінансово-економічних заходів, спрямованих на позитивні зміни в цій галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку і функціонування обслуговуючих кооперативів відносно не нові для вітчизняної агроєкономічної науки. Суттєвий внесок у їх вирішення зробили відомі вітчизняні дослідники: В. В. Юрчишин, В. В. Зіновчук,

Л. В. Молдаван, Г. В. Черевко, В. К. Збарський, О. А. Біттер, І. О. Соловійов та ін. Однак, актуальним залишається дослідження механізму створення та забезпечення функціонування обслуговуючих кооперативів в галузі скотарства з врахуванням регіональних особливостей.

Мета та методика дослідження. Метою статті є дослідження сучасного стану скотарства Житомирщини, особливо в господарствах населення, у контексті розвитку кооперації як пріоритетного заходу підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських товаровиробників та їх соціальної захищеності. У процесі дослідження використовувалися абстрактно-логічний, статистико-економічний, розрахунковий, порівняльний і графічний методи.

Виклад основного матеріалу. В сучасному глобалізованому світі все більш привабливими стають кооперативні форми самоорганізації. Необхідність функціонування кооперативних об'єднань на основі малих та середніх аграрних підприємств зумовлена, перш за все, нагальною потребою у розбудові заготівельної, переробної, допоміжної та обслуговуючої інфраструктури в сільському господарстві. Відповідно до статистичних даних, у господарствах населення на сьогодні утримується значна частка поголів'я великої рогатої худоби (рис. 1).

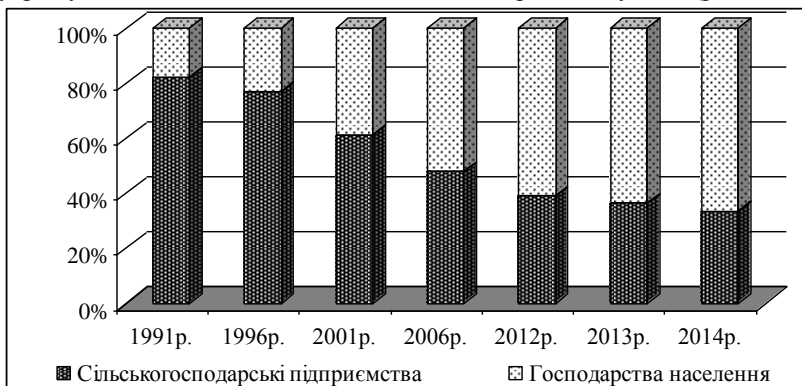

Рис. 1. Структура поголів'я ВРХ в Житомирській області (на 1 січня)

Якщо в 1991 р. у сільськогосподарських підприємствах Житомирщини нараховувалось 949,1 тис. гол. великої рогатої худоби, а в господарствах населення 205,5 тис. гол., що становило 17,8 %, то на 1 січня 2014 р. – відповідно 72,6, 144,0 та 66,5 %. Тобто поголів'я ВРХ в с.-г. підприємствах зменшилось на 876,5 тис. гол., або на 92,4 %, а у

господарствах населення відповідно – на 31,5 тис. гол., або на 29,9 %. Розвиток господарств населення має об'єктивні закономірності. За реалій соціально-економічних умов сьогодення через працю в особистому господарстві відбувається в основному самозахист сільського населення, внутрішній економічний зміст господарювання зводиться до продовольчого самозабезпечення, що зумовлює формування в більшості господарств досить невисокий рівень їх товарності.

Подібна ситуація з поголів'ям корів в Житомирській області (табл. 1). Так, питома вага поголів'я корів в 1991 р. господарств населення становила 38,5 %, а в 2014 р. – 75,8 %. Це відбулося, в основному, за рахунок високих темпів зменшення поголів'я корів в с.-г. підприємствах (з 242,8 тис. гол. до 31,9 тис. гол.). Виходячи з наведених даних, однозначно стає зрозумілим, що показники діяльності господарств населення є невід'ємною та важливою характеристикою ефективності функціонування аграрного сектору України.

Таблиця 1

**Чисельність поголів'я корів
в Житомирській області на 1 січня, тис. гол.**

Рік	Усі категорії господарств	Сільсько-господарські підприємства	Господарства населення	Господарства населення у % до всього
1991	394,6	242,8	151,8	38,5
1996	398,2	223,2	175,0	43,9
2001	295,5	128,4	166,8	56,4
2006	210,5	64,7	145,8	69,3
2012	137,2	34,5	102,7	74,9
2013	134,4	33,8	100,6	74,9
2014	131,7	31,9	99,8	75,8
2014 р. у % до 1991 р.	33,4	13,1	65,7	37,3

Джерело: за даними Державної служби статистики України [2]

Ведення особистих селянських господарств визначається необхідним рівнем самозабезпечення населення продуктами харчування і сировиною, яка знаходиться в обернено пропорційній залежності від соціально-економічного стану суспільства, а для окремої сім'ї – від розміру доходу. За своєю природою особисті селянські господарства є формою виробництва продукції для

забезпечення харчування сім'ї і додатковим джерелом поповнення сімейного бюджету.

В результаті даних структурних зрушень у сільсько-господарському виробництві відповідно зросла питома вага виробництва молока в господарствах населення (табл. 2).

Таким чином, в умовах наявності значної кількості господарств населення (які є дрібними виробниками сільськогосподарської продукції) їх кооперування дозволить прискорити формування на селі системи господарських структур ринкового типу. Посилення розвитку кооперації сприятиме і більш швидкому формуванню цивілізованого аграрного ринку. Саме завдяки цьому його інфраструктурні елементи (біржі, аукціони, торгові доми тощо) одержують можливості для ефективної реалізації своїх завдань. Є підстави вважати, що нині соціально-економічні умови і ресурсні можливості сприяють розвитку національного кооперативного руху та створенню ефективного кооперативного сектору економіки [3].

Що стосується країн ЄС, то найчисленнішою є група кооперативів, що займаються заготівлею, переробкою і збутом (оптовим і роздрібним) сільськогосподарської продукції. Щодо цієї групи фермерських кооперативів (об'єднань з переробки і збуту сільськогосподарської продукції), то слід зазначити, що в багатьох розвинутих країнах, кооперативами здійснюється переробка майже всього товарного молока.

Таблиця 2

Виробництво молока всіх видів в Житомирській області, тис. т

Рік	Усі категорії господарств	Сільсько-господарські підприємства	Господарства населення	Господарства населення у % до всього
1990	1123,9	692,9	431,0	38,3
1995	861,8	389,7	472,1	54,8
2000	656,3	186,0	470,3	71,7
2005	731,9	138,9	593,0	81,0
2011	569,1	88,8	479,5	84,3
2012	594,9	102,7	492,2	82,7
2013	597,8	101,3	496,5	83,1
2013р. у % до 1990р.	53,2	14,6	115,2	44,8

У Данії, наприклад, вони переробляють 90 % всього товарного молока, виробляють стільки ж відсотків масла і стільки ж сиру на експорт.

У країнах Скандинавії і Фінляндії вони беруть участь у переробці м'яса та молока. На них припадає 80 % реалізованої на внутрішньому і зовнішньому ринках сільськогосподарської продукції, що є одним з найвищих показників серед кооперативів інших країн Заходу [4].

Висновки. Таким чином, кооперації належить особливе місце в підвищенні конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників і забезпеченні їх подальшого ефективного розвитку. В ній поєднані особисті, колективні і суспільні інтереси, вона створює реальні передумови для більш ефективного розвитку економіки. При обмежених фінансових ресурсах кооперативи є одним із дієвих заходів зі стабілізації економіки та підвищення ефективності функціонування АПК.

Розвиток обслуговуючих кооперативів у скотарстві дасть змогу включити вироблену фермерськими та господарствами населення продукцію в маркетинговий ланцюг, збільшити додану вартість шляхом покращення первинної обробки та зберігання, підвищити безпечність та якість сільськогосподарської продукції, сприятиме створенню додаткових робочих місць та знизить ціну готової продукції. З цією метою необхідно:

- сприяти формуванню кооперативних каналів збуту сільськогосподарської продукції, передусім для дрібних сільськогосподарських товаровиробників (господарств населення);
- забезпечити поліпшення матеріально-технічної бази обслуговуючих кооперативів;
- сприяти диференціації джерел надходження грошових коштів, у тому числі від несільськогосподарської діяльності шляхом організації цехів по заготівлі, переробці сільськогосподарської продукції, допоміжних і промислових виробництв;
- створити умови для формування прозорих каналів просування продукції від виробника до споживача;
- сприяти реалізації інвестиційних проєктів з розбудови інфраструктури аграрного ринку; будівництва (реконструкції) підприємств харчової промисловості та переробки сільськогосподарської продукції;
- створити консультаційні служби, як один із основних факторів підвищення ефективності та забезпечення фінансової стабільності членів кооперативу, шляхом надання господарствам консалтингових послуг.

Список використаних джерел

1. Онопрієнко І. М. Кооперація як пріоритетний напрям розвитку сільських територій / І. М. Онопрієнко // Вісник Сумського

національного аграрного університету. Фінанси і кредит. – 2013. – № 1. – С. 135–139.

2. Стан тваринництва в Україні за січень-грудень 2013 року : статистичний бюлетень / відп. за випуск О. М. Прокопенко. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 44 с.
3. Топіха І. Н. Недоліки і переваги обслуговуючих кооперативів в аграрному виробництві / І. Н. Топіха, Т. П. Шаповал // Економіка : проблеми теорії та практики : Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 2007. – С. 328–332.
4. Севостьянова О. Л. Обґрунтування актуальних проблем, що стримують розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у Луганській області / О. Л. Севостьянова // Продуктивність агропромислового виробництва : економічні науки. – 2013. – Вип. 23. – С. 52–56.